

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 18 april 1899, kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion med förslag till inrättande af en s. k. regeringsrätt m. m.

Uti en från Andra Kammaren till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 232, har herr *A. V. Ljungman* föreslagit, bland annat, åtskilliga ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, åsyftande dels inrättande af en särskild embetsmyndighet, benämnd *regeringsrätt*, för utöfvande af Konungens administrativa domsrätt och för medverkan vid den ekonomiskt administrativa lagstiftningen, dels vissa i samband dermed stående förändringar i afseende å rikets styrelse och förvaltning.

I detta syfte har motionären hemställt, att Riksdagen måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 6, 7, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 34, 53, 87, 88, 89, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen samt §§ 11, 37, 42, 43, 54 och 69 riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 6.

Af statsrådets ledamöter skola *nio* vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:

ministern för utrikes ärendena för utrikesdepartementet;

Bih. till Riksd. Prot. 1899. 3 Saml. 10 Haft. (N:o 10).

en chef för sjöförsvarsdepartementet;
en för landtförsvarsdepartementet;
en för justitiedepartementet;
en för civildepartementet;
en för samfärdselsdepartementet;
en för landtbruksdepartementet;
en för finansdepartementet; samt
en för ecklesiastikdepartementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

§ 7.

Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 11, 12, 13 och 32 §§ omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras. *Om utförfvandet af Konungens befälsrätt öfver rikets krigsmagt samt domsrätt gifvas här nedanföre särskilda föreskrifter.*

§ 15.

Kommandomål, hvarmed förstås sådana, som Konungen i egenkap af högsta befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han sjelf förer riksstyrelsen, afgöra i närvaro af den bland *de i 6 § omförmälda försvarsdepartementens* chefer, till hvars departement ärendet hörer. Honom åligger, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra öfver de företag, Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut öfverensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, hvars rigtighet Konungen medelst sin höga påskrift besanne. Finner nämnde embetsman dessa företag vara af en vådlig rigtning eller omfattning, eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke han jemväl, att Konungen ville kalla, till ett krigsråd deröfver, tvenne eller flera af de närvarande högre militära embetsmän; Konungen dock obetaget, att å denna tillstyrkan och, der den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det afseende, honom godt synes.

§ 17.

1. Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolf, högst tjugo, af honom utnämnde, lagkunnige män, hvilka fullgjort hvad författningarne föreskrifva dem, som uti domareembeten må nyttjas, samt i sådana värf ådagalagt insigt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens högsta domstol. Deras antal må ej ökas utöfver tolf, så vida ej Konungen och Riksdagen, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, besluta, att högsta domstolen skall på afdelningar arbeta; och varde, i sådant fall, så väl justitierådens antal inom ofvan föreskrifna gränser, som ärendenas fördelning mellan afdelningarna i samma ordning bestämda.

2. Konungens rätt att pröfva och afgöra de mål, som, jemlikt författningarna, få hos Konungen fullföljas genom besvär öfver embetsmyndigheters, korporationers eller nämnders meddelade beslut, men icke tillkomma högsta domstolens upptagande och ej heller angå tillsättande af tjenster, skall på det sätt och med de undantag, som bestämmas i särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad stadga, uppdragas åt sju af Konungen utnämnde, kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade män. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Bland dem böra minst fyra hafva förut förvaltadt civil beställning och minst tre beklädt domareembete.

§ 18.

Regeringsrätten tillkommer det äfven att, i mål af beskaffenhet att tillhöra dess slutliga pröfning, upptaga och afgöra ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft, eller återställa tid, som försuten är. Alla öfriga sådana ansökningar skola afgöras af högsta domstolen.

§ 19.

Inkomma till Konungen ifrån domstolar eller embetsmän förfrågningar om enligt 87 § stiftad lags eller laga stadgas rätta mening i sådana fall, som till domares eller embetsmans åtgärd höra, ege, allt efter lagens eller stadgans beskaffenhet enligt nyss nämnda paragraf, högsta domstolen eller regeringsrätten att de sålunda sökta förklaringar gifva.

§ 21.

Konungen eger tvenne röster i de mål, hvilkas föredragning och afgörande han för godt finner att i högsta domstolen *eller regeringsrätten* öfvervara. Alla frågor om förklaringar öfver *enligt 87 § stiftad lags eller laga stadgas rätta mening* skola hos Konungen anmälas och *hans* röster deruti inhemtas och beräknas, änskönt han icke i högsta domstolens *eller regeringsrättens* öfverläggningar derom deltagit.

§ 22.

1. Uti högsta domstolen kunna ringare mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, der alla fyra äro om slutet ense. Öfver viktigare saker skola minst sju döma. Ej må flere än åtta ledamöter på en gång i pröfningen af något mål deltaga, der ej för vissa fall annorledes *föreskrifves* i den ordning, 87 § 1 mom. stadgar.

2. Uti *regeringsrätten* kunna mål *pröfvas och afgöras af fem ledamöter*, så ock af fyra, der minst tre af dem äro om slutet ense.

§ 23.

Alla högsta domstolens och *regeringsrättens* beslut utfärdas i Konungens namn och med *hans* höga underskrift eller under *hans* sekret.

§ 24.

1. Uti Konungens nedre justitierevision skola justitieärendena beredas till föredragning och afgörande i högsta domstolen.

2. Till föredragning och afgörande i *regeringsrätten* skola ärendena beredas i det departement, hvartill de, enligt den i 6 § omförmälda fördelning, höra.

(Departementschef ege att i *regeringsrätten* deltaga i öfverläggningen, men icke i besluten, uti de mål, som till *hans* departement höra.)

§ 26.

1. Då justitieärenden i statsrådet föredragas, skola, jemte chefen för justitiedepartementet och *minst tre* andra ledamöter af statsrådet, två

justitieråd dem öfvervara, med den skyldighet att till protokollet sig yttra, som 9 § föreskrifver.

2. Vid föredragning i statsrådet af frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af lagar eller författningar, hvarom i 87 § 2 mom. och 89 § förmäles, böra två af regeringsrättens ledamöter närvara, med enahanda skyldighet att sig yttra, som ofvan i 1 mom. sägs. Lag samma gälle i fråga om dispens från sådan lag eller författning.

§ 28.

1. Konungen eger att i statsrådet — — — — — befordringar inom den svenska kyrkan.

Hvarje departementschef skall föredraga — — — — — som under departementet höra.

2. Konungen eger att genom naturalisation — — — — — ledamot af statsrådet utnämnas.

§ 34.

Statsministern och ministern för utrikes ärendena innehafva rikets högsta värdighet och de öfrige statsrådsledamöterna den närmaste derintill. Ledamot af statsrådet må icke tillika annat embete utöfva, ej heller några inkomster deraf uppbära. Justitieråd eller regeringsråd må ej tillika annat embete innehafva eller utöfva.

§ 53.

1. Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne och yttranden deröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett bankoutskott, att öfverse bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; samt två lagutskott, att utarbета de från kamrarne remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring.

2. Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af dervid förekommande ärenden.

§ 87.

1. Riksdagen eger gemensamt med Konungen magt att stifta allmän och särskild civillag äfvensom allmän kriminallag och särskild kriminallag för krigsmagten samt att sådan förut stiftad lag förändra och upphäfva. Ej må Konungen utan Riksdagens samtycke, och icke Riksdagen utan Konungens, någon ny lag göra eller gammal afskaffa.

Frågor härom må i Riksdagens kamrar kunna väckas och skola, sedan vederbörligt utskott deröfver blifvit hört, af Riksdagen afgöras. Beslutar Riksdagen för sin del någon ny lag eller gammal lags upphäfvande eller förändring, aflemnas förslag derom till Konungen, som inhemte statsrådets och högsta domstolens tankar deröfver, och, sedan han sitt beslut fattat, meddele Riksdagen antingen sitt samtycke till dess åstundan eller sina skäl att det vägra. Kan Konungen icke förr, än Riksdagen åtskiljes, fatta och meddela sitt beslut, vare han oförhindrad att före nästföljande riksdags öppnande förslaget ordagrant bifalla och allmän kungörelse derom utfärda. Sker det ej, anses förslaget hafva förfallit, och Konungen underrätte då Riksdagen vid dess nästa sammankomst om de skäl, som hindrat förslagens antagande. Finner Konungen godt någon lagfråga för Riksdagen framställa, äske han statsrådets och högsta domstolens yttranden deröfver, samt meddele sin proposition tillika med berörda yttranden åt Riksdagen, som med frågan vidare förfar, såsom i riksdagsordningen sägs.

2. Sammalunda förfares ock vid stiftande, ändring eller upphäfvande af sådan lag eller laga stadga, som eljest, enligt denna regeringsforms föreskrifter eller på grund af Konungens och Riksdagens samfälda beslut, skall utgöra föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning, ehuru med den skilnad, att regeringsrättens yttrande skall inhemtas i stället för högsta domstolens.

3. Riksdagen eger ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva allmän kyrkollag äfvensom särskild kriminallag för presterskapet, dock att dervid erfordras samtycke jemväl af allmänt kyrkomöte. Öfver förslag angående dylik lag skola, på sätt i 1 mom. sägs, statsrådets och högsta domstolens tankar inhemtas och jemte Konungens proposition, då sådan göres, Riksdagen meddelas. Har ej förslag, hvarom nu fråga är, före början af riksdagen näst efter den, då förslaget fram-

stälts eller antagits, blifvit såsom lag genom allmän kungörelse utfärdadt, vare det förfallet, och Konungen underrättade då Riksdagen om de skäl, som hindrat förslagets antagande.

4. *Dispens från i föregående tre mom. afsedd lags eller laga stadgas föreskrifter kan endast meddelas i sådana fall, der lagen eller stadgan sjelf uttryckligen medgifver, att dylik må ega rum, och efter inhemtande af yttrande från den i Konungens namn dömande domstol, som har att yttra sig vid sådan lags eller laga stadgas stiftande, ändring eller upphäfvande.*

§ 88.

Med förklaring öfver lag eller laga stadga, hvarom i nästföregående § förmäles, förhållas som med sådan lags eller stadgas stiftande. De förklaringar, som, till svar på inkomna förfrågningar om dylik lags eller stadgas rätta mening, Konungen genom sin högsta domstol eller regeringsrätt emellan riksdagarne gifver, kunna ogillas af först derefter sammanträdande Riksdag, så ock om förklaring angår ämne, som till allmän kyrkolag eller särskild kriminallag för presterskapet hörer, af det allmänna kyrkomöte, som efter förklaringens meddelande först hålles; och må dylika förklaringar, der de sålunda ogillade blifvit, ej längre gälla eller af domstolarne eller myndigheterna iakttagas och åberopas.

§ 89.

1. Uti Riksdagens kamrar må frågor väckas om förändring, förklaring och upphäfvande af författningar, som rikets allmänna hushållning röra; om sådana nya författningars stiftande samt om grunderna för allmänna inrättningar af alla slag. Riksdagen ege dock, med i denna regeringsform fastställda undantag, icke magt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar och önsknningar, att hos Konungen anmälas och hvarå Konungen, sedan statsrådet deröfver blifvit hört, göre det afseende han för riket nyttigt finner.

Öfver förslag rörande författning, som i detta mom. afses, bör, så vidt tid dertill gifves och förslagets vikt anses sådant kräva, regeringsrättens yttrande inhemtas före afgörandet.

2. Vill Konungen öfverlemnå åt Riksdagen att gemensamt med honom något afgöra, som rikets allmänna styrelse rör, då förfares

dermed på det sätt, som angående *vissa lagfrågor* är i 87 § 2 mom. stadgadt.

§ 99.

Justitieombudsmannen må, när han det nödigt anser, kunna öfvervara *regeringsrättens*, högsta domstolens, nedre justitierevisionens, hofrätternas, kollegiernas eller i dessas ställe inrättade verks, och alla lägre domstolars öfverläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening dervid yttra, samt ega tillgång till alla domstolars, kollegiers och embetsverks protokoll och handlingar. Konungens embetsmän i allmänhet vare skyldige att lemna justitieombudsmannen laglig handräckning, samt alla fiskaler att medelst aktioners utförande honom biträda, då han det äskar.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller af dess ledamöter en eller flere funnes hafva af egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att derigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista lif, personlig frihet, ära och egendom, eller *hela Konungens regeringsrätt eller en eller flere af dess ledamöter, i denna egenskap, uppenbarligen handlat mot gällande lagar och författningar*, vare justitieombudsmannen pliktig, äfvensom Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

§ 102.

Denna domstol, som riksrätt kallas, skall i sådant fall bestå af presidenten uti Svea hofrätt, hvilken deruti före ordet, presidenterne uti rikets *öfriga hofrätter och uti kammarrätten samt fyra de äldsta regeringsråd; men vid tilltal emot regeringsrättens ledamöter tage, i stället för regeringsråd, fyra de äldsta justitieråd säte i riksrätten*. Då antingen justitiekansleren eller justitieombudsmannen finner sig befogad att *tilltal* inför riksrätten anställa, äske han hos presidenten i Svea hofrätt, såsom riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola tilltalas. Presidenten i *nämnda hofrätt* foge derefter anstalt om riksrättens samman-

tråde för att kallelsen utfärda och målet vidare i laglig ordning behandla. Skulle mot förmodan han detta underlåta eller någon af de öfriga förenämnda embetsmän undandraga sig att uti riksätten deltaga, stånde de för en sådan uppsåtlig försummelse af deras embetspligt till lagligt ansvar. Rätten vare domför, om *sju* deruti sitta. Är presidenten i *Svea hofrätt* af laga förfall eller jäf hindrad, *inträde i hans ställe* den äldste i tjänst varande af *öfrige presidenter såsom ordförande och äldsta rådet i sagda hofrätt såsom ledamot*; är *annan af presidenterne hindrad, inträde det äldsta rådet i den domstol, han tillhör, i hans ställe*; är *regeringsråd eller justitieråd hindrad, inträde i dess ställe närmast i ålder varande, riksätten icke redan tillhörande regeringsråd eller justitieråd*.

Denna domstol ege, sedan ransakningen fulländad är och domen efter lag fäld, att densamma för öppna dörrar afkunna. Ingen hafve magt att sådan dom ändra, Konungen dock obetaget att göra nåd, hvilken likväl icke må sträcka sig till den dömdes återinsättande i rikets tjänst.

§ 103.

Lagtima Riksdag skall *hvarje* år, på sätt riksdagsordningen stadgar, tillsätta en nämnd, som ege att döma, huruvida *regeringsrättens* och högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjente att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom 101 § handlar, likväl kunde anses böra ifrån utöfningen af Konungens domsrätt skiljas. Beslutar denna nämnd, efter omröstning i den ordning, som i riksdagsordningen sägs, att någon eller några af *regeringsrättens* eller högsta domstolens ledamöter anses böra *uteslutas ifrån nämnda domsrätts utöfning*, blifve han eller de derefter af Konungen, hos hvilken Riksdagen skall härom göra anmälan, ifrån embetet genom nådigt afsked skilde. Dock tillägge Konungen honom eller dem hvardera en årlig pension till *fyra femtedelar af* lönens belopp.

§ 104.

Ej må Riksdagen ingå i någon särskild pröfning af *regeringsrättens* eller högsta domstolens beslut, eller någon allmän öfverläggning derom uti nämnden förefalla.

§ 106.

Finner *konstitutionsutskottet*, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den embetsman, som i kommandomål Konungen råd gifvit *i denna sin egenskap* uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att i de fall, som 38 § förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då *ege utskottet* ställa en sådan under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten, hvaruti, *jemte presidenterne i rikets hofrätter samt kammarrätt*, fyra de äldsta justitieråd och fyra de äldsta regeringsråd i dessa fall komma att säte taga, och gånge härmed, som i 101 och 102 §§ om tilltal emot högsta domstolen och *regeringsrätten* föreskrifves.

Då statsrådets ledamöter eller Konungens rådgifvare i kommandomål finnas hafva, på sätt ofvan berördt är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda lag, som *blifvit* till bestämmande af sådant ansvar utaf Konungen och Riksdagen *enligt* 87 § 1 mom. fastställd.

Riksdagsordningen.

§ 11.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han deröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han eger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar derefter bör till klaganden utlemnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflemnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jemte de förklaringar, som må hafva inkommit,

ofördröjligen till Konungen insända, för att i *regeringsrätten* skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola, inom *sex* dagar, efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt *två* lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugo, statsutskottet af tjugo-fyra, bevillningsutskottet af tjugo, bankoutskottet af sexton och *hvardera* lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer antingen omedelbart eller, om kammaren så beslutar, genom elektor; ankommande på kamrarnes sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, derest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, *sådan* bevilja.

2. Hvardera kammaren eger ock inom sig utse suppleanter, att vid inträffadt förfall för utskottsledamöter i deras ställe inträda.

3. Derest i någondera kammaren fråga väckes, som icke tillhör förenämnda utskotts behandling, men är af beskaffenhet, att utskotts yttrande deröfver erfordras, skall för frågans beredande ett tillfälligt utskott, bestående af så många ledamöter, som kammaren nödigt aktar, inom kammaren tillsättas.

4. Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af de dervid, enligt 2 §, förekommande ärenden.

§ 42.

1. De *två* lagutskotten skola meddela utlåtande öfver och utarbete de från kamrarna till dem hänvisade förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af sådana lagar eller laga stadgar, som utgöra föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning och icke, på grund af här ofvan gifna föreskrifter, tillhöra annat utskotts handläggning. Första lagutskottet har dervid att af förslagen, angående hit hörande lagar och laga stadgar, bereda dem, öfver hvilka högsta domstolens, och andra lagutskottet dem, öfver hvilka *regeringsrättens* yttrande skall, enligt 87 § *regeringsformen*, inhämtas.

2. *Lagutskotten skola ock, hvar i hvad på detsamma ankommer, efter den i 1 mom. gifna fördelning af frågorna, granska justitieombudsmannens, enligt 100 § regeringsformen, afgifna anmärkningar öfver lagarnes och författningarnes brister samt förslag till deras förbättring och meddela utlåtande deröfver till Riksdagen.*

Första lagutskottet skall ock granska justitieombudsmannens, enligt 100 § regeringsformen, afgifna redogörelse för sin förvaltning af det honom anförtrordda embete, äfvensom hans embetsdiarier och registratur samt med utlåtande deröfver till Riksdagen inkomma.

§ 43.

Ej må statsrådsledamot, *regeringsråd* eller justitieråd i utskott eller val till utskott deltaga; ej heller någon, af hvilken Riksdagen kan fordra redo och ansvar, inväjas i utskott, der redovisning för hans egna embetsåtgärder kan förekomma.

§ 54.

Konungens skrivelser och propositioner med det undantag, som i 34 § förmäles, tillställas båda kamrarna genom en statsrådets ledamot samt böra alltid vara åtföljda af statsrådets och i frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af *lag eller laga stadga, hvarom i 87 § regeringsformen förmäles, jemväl af högsta domstolens eller regeringsrättens yttrande, efter ty derom är i sist åberopade § föreskrifvet.*

§ 69.

Lagtima Riksdag skall *hvarje* år tillsätta en nämnd af fyratioåttio personer, deraf hvardera kammaren genom sluten omröstning inom sig utser tjugofyra, och hvilken nämnd i den ordning, 103 och 104 §§ regeringsformen stadga, eger att döma, huruvida *regeringsrättens och* högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjente att i deras viktiga kall bibehållas, eller om vissa af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom regeringsformens 101 § handlar, likväl kunna anses böra från utöfningen af Konungens domsrätt skiljas.

Denna nämnd träder samma dag, den blifvit vald, tillsammans. Nämndens samtliga ledamöter rösta först, man för man, öfver den frågan:

skall omröstning anställas till uteslutande af någon bland högsta domstolens ledamöter? Besvaras denna fråga enhälligt eller af de flesta rösterna med nej, blifva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållne. Besvaras den åter med ja, uppgör hvar och en af nämnden en sluten lista på dem af högsta domstolens ledamöter, flere eller färre, som han anser böra entledigas. De bland dessa, som då fått *minst två tredjedelar af rösterna* emot sig, ställas hvar efter annan under ny omröstning, hvar vid *fem sjattedelar* af rösterna fordras emot den eller dem, som anses böra från *utöfningen af Konungens domsrätt uteslutas*; och förhållles derefter såsom i regeringsformens 103 § vidare föreskrifves.

Sammalunda förfares ock i fråga om regeringsrättens ledamöter.

Till stöd för sitt förslag har motionären hufvudsakligen anført:

Den vid riksdagen sedan år 1854 på dagordningen stående frågan om lindring uti eller bättre fördelning af arbetsbördan i regeringsdepartementen hade i år visserligen förts ett steg närmare sin lösning genom framläggandet af Kongl. Maj:ts proposition n:o 21 om ökning af statsrådsledamöternes antal från 10 till 11 och af regeringsdepartementens antal från 7 till 8 genom inrättande af ett nytt sådant departement, »jordbruksdepartement»; men å andra sidan vore meningarne helt visst på goda grunder mycket delade derom, huru vida den sålunda föreslagna lösningen af frågan vore den bästa.

Redan vid blotta läsningen af anförda proposition funne man genast, att de i ämnet föredragande departementscheferne i statsrådet ingalunda kunnat förete någon som helst afgörande bevisning för att den valda utvägen vore den bästa; och granskade man noggrant den utredning af frågan, som konstitutionsutskottet företett särskildt åren 1854 och 1897, skulle man helt säkert inse, att samma utväg icke ens kunde vara den bästa. Då nu härtill komme, att inrättandet af ett nytt departement för ärenden rörande landtbruket samt statens domäner och skogar med nödvändighet maste leda till inrättandet äfven af ett för statslifvet i allmänhet samt statsfinanserna och näringarna i synnerhet än mer betydelsefullt departement för samfärdsanstalterna, handeln och sjöfarten; så torde med fog kunna påstås, att det för den för fosterlandet så viktiga frågans utredning vore af behovet påkalladt att taga ämnet i *hela dess vidd* under förnyad ompröfning. I annat fall kunde nemligen lätt hända, att statslifvets önskliga utveckling komme att snedvridas och hämmas för

en nu utan tillräckliga skäl gjord eftergift för en tillfällig yttring af den så kallade »allmänna meningen».

Då enligt regeringsformen under åren 1809—1840 funnos 15 ansvarige rådgifvare åt Konungen, nemligen 2 statsministrar, 6 statsråd, 1 hofkansler, 4 statssekreterare och 2 generaladjutanter, samt derutöfver en »rikets allmänna ärenders beredning» med 8 ledamöter eller tillsammans 23 embetsmän för de till riksstyrelsen hörande ärendenas handläggning i högsta instans; så torde icke anses vara för mycket begärdd att nu, sedan rikets folkmängd och förmögenhet samt regeringsärendenas mängd i så hög grad ökats, fordra 17 embetsmän, nemligen 10 statsråd och 7 regeringsråd, för samma arbetes verkställande.

Den kongl. propositionens förslag förde dessutom med sig en brist på öfverensstämmelse mellan 42 § regeringsformen och 7 § riksakten, som måste undanrödjäs.

Derjemte har motionären hänvisat till dels sina motioner i Andra Kammaren 1892, n:o 2, 1897, n:o 159, och 1898, n:o 236 (bilagan), dels konstitutionsutskottets utlåtanden 1854, n:is 11, 31 och 41, 1857, n:is 52, 54 och 60, 1893, n:o 15, samt 1897, n:o 8, dels Riksdagens skrifvelse 1893, n:o 31.

Då utskottet i sitt utlåtande n:o 6 redan framlagt förslag till ändring af gällande bestämmelser om statsdepartementens namn och antal, har utskottet icke kunnat biträda, hvad motionären i detta hänseende föreslagit.

Det hufvudsakliga syftet med motionen är emellertid, såsom motionären framhållit, att åstadkomma lindring af arbetsbördan i regeringsdepartementen genom upprättande af en särskild embetsmyndighet, »regeringsrätt», åt hvilken skulle dels öfverlemnas utöfvandet af »Konungens rätt att pröfva och afgöra de mål, som, jemlikt författningarna, få hos Konungen fullföljas genom besvär öfver embetsmyndigheters, korporationers eller nämnders meddelade beslut, men icke tilkomma högsta domstolens upptagande och ej heller angå tillsättande af tjänster», dels uppdragas att medverka vid den ekonomiskt administrativa lagstiftningen.

Då vid 1897 års riksdag ett förslag i väsentligen samma syfte förelåg, yttrade konstitutionsutskottet (utlåtande n:o 8) deröfver bland annat följande:

Enligt 1809 års regeringsform, sådan denna oförändrad gälde till år 1840, utgjordes statsrådet af nio ständiga ledamöter, nemligen justitiestatsministern, statsministern för utrikes ärendena, sex statsråd och hofkansleren. Af dem skulle Konungen i regeringsärenden inhemta råd, men utöfver detta politiska rådgifvarekall ålåg dem så godt som ingen egentlig embetsmannaverksamhet. Med undantag af statsministern för utrikes ärendena hade de ingen befattning vare sig med ärendenas beredning eller deras föredragning inför Konungen i statsrådet lika litet som med beslutens utfärdande. Denna skyldighet ålåg de fyra statssekreterarne utom beträffande justitieärenden, hvilka föredrogos af revisionssekreterare. Hvar och en af statssekreterarne hade säte och stämma i statsrådet, då han der föredrog de åt hans handläggning anförtrödda ärenden. Innan föredragning skedde, skulle målen undergå en förberedande behandling hos »rikets allmänna ärenders beredning», som bestod af en statssekreterare såsom föredragande jemte åtta tillförordnade ledamöter, och hvars yttrande skulle anmälas i statsrådet, när ärendet der till afgörande förekom. Denna ordning led af åtskilliga ganska stora brister, och särskildt var det en olägenhet, att statsrådsledamöterna intet hade att göra med ärendenas förberedande, hvarigenom de ej kommo att ega den sakkännedom, som var af nöden, då det gälde att gifva Konungen råd. Detta gaf anledning till den 1840 införda förändrade organisationen af statsrådet, hvilken var byggd på helt andra principer än den förut gällande. Statssekreterarembetena upphörde och statsrådsledamöter insattes såsom departementschefer; rikets allmänna ärenders beredning indrogs och dess verksamhet öfverflyttades till statsrådet; departementscheferna skulle bereda alla regeringsärenden, föredraga dem inför Konungen och ombestyra beslutens expedierande samt direkte öfvervaka deras efterlevande.

Då enligt den nya organisationen departementscheferna voro skyldige att i allmänhet närvara vid alla ärendens behandling i statsrådet med förpligtelse att sina meningar yttra och under ansvarighet för rådslagen icke blott med afseende på de ärenden, hvilka tillhörde hvars och ens departement, utan ock sadana, som lydde under de öfriga, samt då denna skyldighet och detta ansvar gjorde det för departementschefen nödigt att vid sidan af den beredning, han måste egna de mål, hvilka tillhörde hans egen förvaltningsgren, inhemta kännedom äfven om de ärenden, hvilka af andra departementschefer föredrogos; så måste det arbete, som af de nya departementscheferna fordrades, vara af beskaffenhet att taga deras tid och krafter i anspråk i vida högre

grad, än som varit fallet med statssekreterarne. Också började snart röster höjas, att statsrådsledamöternas tid för mycket upptoges af sådana frågor, som icke omedelbart anginge de verkliga riksvårdande ärendena, och tendensen att lindra den statsrådet pålagda bördan tog sig vid 1853—1854 års riksdag uttryck i ett af konstitutionsutskottet framlagdt förslag till förändring af grundlagarnes stadganden i afseende å vissa regeringsärendens behandling.

Detta utskott anförde då i sitt memorial n:o 11 bland annat:

Utskottet, som haft att granska de i statsrådet sedan sistförflutna riksdags början intill närvarande riksmöte förda protokoll, hade dervid varit i närmaste tillfälle att öfverskåda vidden och mångfalden af de göromål, som tillhörde ledamöterna af Konungens statsråd, och att uppfatta, till hvilken grad vår samhällsförfattning, i olikhet med förhållandet i andra konstitutionella samhällen, ökat tyngden af Konungens höga kall genom anspråket på Hans egna pröfning af en stor mängd olikartade tvistefrågor, ofta af den mörka och invecklade beskaffenhet, att deras utredning fordrade trägen möda hos embetsmannen, som hade deras behandling sig uppdragen, och följaktligen äfven måste vid föredragningen inför Kongl. Maj:t för bibringande af den noggranna kännedom af ärendet, som dess pröfning nödvändigt förutsatte, i betydlig mån taga i anspråk den för de egentliga riksvårdande ärendena erforderliga tid. De härutinnan väckta betraktelser fäste sig i synnerhet vid det betänkliga deruti, att departementscheferna måste under störande afbrott genom omsorgerna för dessa besvärsmåls beredning och föredragning egna sin uppmärksamhet åt de stora, viktigare statsangelägenheterna, hvilka vanligen genom sin omfattning och betydenhet fordrade långvarigare odelad omtanke, och i afseende å hvilka ärenden anspråket på departementschefernas verksamhet uttalade sig i allmänhet lika starkt, fastän tyngden af de särskilda göromålens mängd och mångfald måste för dem, som kommit i tillfälle att å förhållandet fästa närmare uppmärksamhet, tydligen visa sig såsom hinder, att detta anspråk blefve i allo tillfredsstäldt. Det låge nemligen i sakens natur, att behandlingen af de stora, på hela samhällets utveckling direkte inverkan angelägenheterna, såsom lagstiftningen, förbättring af läroverken och öfriga samhällsinrättningar, med mera, måste anses ega högre vikt, än sysselsättningen med lösning af de hos Kongl. Maj:ts fullföljda enstaka rättsvister; men det vore ock uppenbart, att behandlingen af dessa rättsfrågor icke kunde eller borde för någon längre tid afstanna. Utom den skada, som genom sådant långvarigare uppehåll måste för den

enskilde och, i följd af samma frågors egna beskaffenhet, äfven för det allmänna uppkomma, skulle betänklig olägenhet genom den hopade mängden af sådana, på handläggning beroende mål för föredraganden inträffa. Det kunde således icke klandras, om föredragandena städse delade sin tid och verksamhet emellan dessa, till deras vikt så olika föremålen för deras omsorg. Men hvilketdera ock mån de inträffa, antingen att statsmannen sålunda komme i nödvändighet att i någon mån lemna å sido det, som vore hans egentliga bestämmelse, för att handlägga ärenden af mindre allmän vikt, eller att dessa ärenden icke kunde behandlas med den skyndsamt, hvarå de i och för sig egde grundadt anspråk; så låge häruti ett förhållande, som antydde, att samhällsförfattningen i denna del icke uppnått sitt mål.

Efter en kritik af åtskilliga utvägar, som föreslagits att afhjelpa den anmärkta olägenheten, anförde derpå utskottet, bland annat, till stöd för det förslag, utskottet ansåg ega i alla hänseenden ett afgjort företräde, eller införande af en regeringsrätt: Då de administrativa besvärsmålen, till hvilka ej borde hänföras hos Kongl. Maj:t genom besvär fullföljda frågor om tjensters tillsättning, icke omedelbart anginge de verkliga riksvårdande ärendena, utan i afseende på lämpliga formen för deras behandling, såsom hos Kongl. Maj:t fullföljda tvistefrågor, kunde ställas i jämförelse med dem, i hvilka Konungens pröfningsrätt vore genom grundlagen åt högsta domstolen uppdragen, syntes dessa mål kunna, såsom med justitieärenden skett, öfverlemnas till en särskild myndighet, som i Konungens namn utöfvade Dess pröfningsrätt, hvilken myndighet borde utgöras af ett lämpligt antal ledamöter med sådana egenskaper, som i allmänhet erfordrades för beklädande af högre embeten inom statsförvaltningen, hvarigenom tillfälle vore att låta dessa till deras beskaffenhet mångfaldiga mål komma under pröfning af män med samlad mångsidig kunskap och erfarenhet i statsförvaltningens alla grenar; och hvilken auktoritet, om ledamöternas antal blefve sådant, att deruti äfven kunde inrymmas det högre måttet af juridisk kunskap och erfarenhet, skulle kunna tillfredsställa anspråken på ärendenas bedömande icke allenast med närmare kännedom af de förhållanden, som bestämde riktningen åt den ekonomiska lagstiftningen, utan ock med den säkrare vana vid lagbuds noggranna tydning samt vid rättegångsformers tillämpning och beslutens uppfattning med nödig säkerhet och klarhet, som i allmänhet ansåges i synnerlig mån genom den juridiska embetsmannabildningen och domarekallets handhafvande förvärfvas. Sålunda vore för utöfningen af konunga-

magtens högsta pröfning af tvistefrågor enahanda sätt utstakadt genom de begge likartade myndigheterna: högsta domstolen och den nu ifråga-stälda, dessa skiljande sig från hvarandra endast i hvad som, till följd af beskaffenheten hos föremålen inom hvarderas verkningskrets, måste vara olika.

Det af utskottet i dess memorial n:o 11 sålunda framlagda förslaget om införande af en regeringsrätt förklarades af Rikets Ständer hvilande, men blef vid 1856—1858 års riksdag förkastadt.

Åt samma håll kan man säga, att ett af herr R. Carlén vid 1872 års riksdag väckt förslag (motion i Andra Kammaren n:o 195) till ombildning af statsrådet i sjelfva verket syftade. Ty detta förslag afsåg ej blott, att statsrådsledamöternas antal skulle ökas, utan äfven att de skulle fördelas på två afdelningar, den ena för de egentliga regeringsärendena, hvartill äfven skulle räknas besvär öfver tjensttillsättningar, och den andra för alla besvärsmål i öfrigt. Enligt detta förslag skulle sålunda en öfverförvaltningsdomstol skapas, ehuru förlagd inom statsrådet. Motionen vann emellertid icke understöd af konstitutionsutskottet, hvars afstyrkande (utlåtande n:o 9) hufvudsakligen grundades på den omständigheten, att, efter hvad utskottet upplyste, Riksdagen hade att, med anledning af en från Riksdagen år 1868 till Konungen aflåten skrifvelse, från regeringen vänta ett förslag, hvars syfte skulle vara att vinna hufvudändamålet, regeringens befriande från besvärsmålen, på en annan väg, nemligen genom dessa måls förvisande till allmän domstol. —

1897 års konstitutionsutskott framhöll derefter, att den uti den då väckta motionen förordade utvägen att genom inrättande af en särskild embetsmyndighet för utöfvande af den högsta administrativa domsrätten åvägabringa lindring i den arbetsbörda, som ålåge statsrådet till följd af dess befattning med de administrativa besvärsmålen, emellertid ingalunda vore den enda, som efter införandet af den nya organisationen af statsrådet i detta afseende blifvit föreslagen. Sedan man allt mera, i synnerhet efter införandet af årliga riksdagar, börjat enhälligt erkänna den tvingande nödvändigheten att söka förebygga, det icke förvaltningsdetaljernas massa satte statsrådet ur stånd att egna de större, samhällsviktiga frågorna den tid och tankekraft, som vederbör, hade jemväl andra utvägar att vinna det åsyftade målet blifvit uppmärksammade, och dessa kunde sammanföras under fyra slag:

inrättande af flera statsdepartement;

afskiljande af en del ärenden från regeringens handläggning och deras öfverflyttande till de allmänna domstolarne eller åtminstone i sista hand till högsta domstolen;

stadgande af en sådan ordning, hvarigenom mängden af mindre viktiga ärenden, hvarmed Kongl. Maj:t nu besvärades, hädanefter för slutlig behandling hänvisades till vederbörande ortsmyndigheter eller centrala embetsverk; samt

öfverlåtande i vissa fall åt departementschef att på egen hand afgöra förvaltningsärenden.

Efter att derpå i korthet hafva erinrat om den behandling, som frågan om inrättandet af ett nytt statsdepartement dittills erhållit, och om den skrifvelse, som Riksdagen i detta ämne 1893 aflåtit till Kongl. Maj:t, fortsatte utskottet:

»Den andra här ofvan antydda utvägen, eller de administrativa besvärsmålens hänvisande till de allmänna domstolarne, hade man redan tidigt uppmärksammat. Kongl. brefvet den 21 maj 1819 uttryckte den åsigt, att den administrativa domsrätten genom rättsfrågors hänvisning till allmänna domstolar, såvidt möjligt, borde försvinna, och genom kongl. förordningen den 17 april 1828 upphäfdes styrelseverkens domsrätt i vissa mål, hvilka hänvisades till behandling vid allmänna domstolarne. Då Kongl. Maj:t genom proposition den 30 oktober 1844 väckte fråga om sådan ändring i regeringsformen, till följd hvaraf antalet ledamöter i högsta domstolen skulle kunna förökas, fästade Kongl. Maj:t Rikets Ständers uppmärksamhet på den fördel, samma grundlagsändring skulle medföra deruti, att till högsta domstolen kunde öfverlemnas någon del af de besvärsmål, hvilka afgjordes af Konungen i statsrådet, nemligen sådana, som egentligen utgjorde rättstvister; hvilken proposition dock ej blef af Rikets Ständer bifallen. Det mest vidtomfattande förslaget i denna rigtning var emellertid det af Kongl. Maj:t år 1874 med anledning af Riksdagens nyssnämnda skrifvelse af år 1868 framlagda förslag till »förordning angående förändrade bestämmelser i afseende å behandlingen och fullföljden af vissa mål». I 1868 års skrifvelse hade Riksdagen bland andra, icke hit hörande önskningsmål till Kongl. Maj:ts öfvervägande hemställt, huruvida af de mål, hvilka afgjordes af administrativ ortsmyndighet och genom besvär kunde fullföljas antingen hos rikets kollegier eller andra förvaltande centrala embetsverk samt vidare hos Kongl. Maj:t i statsrådet eller ock omedelbart hos Kongl. Maj:t, sådana, som kunde till rättsfrågor hänföras, finge öfverlemnas till behand-

ling af allmän domstol, samt sådana, som vore af både judiciel och administrativ natur och hvilka fortfarande ansåges böra af administrativ ortsmyndighet i första hand upptagas, likväl finge i sista instansen af Kongl. Maj:t i dess högsta domstol afgöras. Och uti Kongl. Maj:ts författningsförslag bestämdes, att vissa under 14 särskilda moment upptagna kategorier af tvistemål, hvilka tillföre behandlats å administrativ väg, hädanefter skulle hänvisas till de allmänna domstolarne, hvarjemte föreskrefs, att vissa mål, hvilka förut fått hos Kongl. Maj:t i statsrådet fullföljas, hädanefter skulle i sista instansen hänskjutas till högsta domstolen. Förslaget blef i de flesta delar af Riksdagen bifallet, men det blef dock aldrig af Kongl. Maj:t upphöjdt till lag. Redan förut hade emellertid Kongl. Maj:t beträddt den genom Riksdagens framställning 1868 anvisade väg att från regeringens handläggning skilja sådana mål, hvilka icke genom sin natur med nödvändighet hörde dit, då fattigvårdsärendena år 1871 öfverförts från regeringens handläggning till högsta domstolens; och af de ärenden, som voro upptagna i 1874 års ofvannämnda, icke sanktionerade författningsförslag, blefvo sedermera åtskilliga öfverlemnade till allmänna domstolarne.

Till den tredje af de här förut antydda utvägarne för beredande af lättnad i statsrådets arbetsbörda kan hänföras den genom lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 införda förändring, att, sedan befattningen med registrering af aktiebolag blifvit uppdragen åt ett särskildt embetsverk, Kongl. Maj:ts stadsfästelse af ordning för aktiebolag, som tillförene erfordrats, nu icke vidare skall meddelas.

Den fjerde utvägen, hvarigenom man sökt åstadkomma lindrande af statsrådsledamöternas besvärliga sysslande med allehanda förvaltningsärenden, har varit öfverlatande åt departementschef att sjelf afgöra vissa ringare dylika ärenden. Förslag härom väcktes redan vid 1868 års riksdag genom kongl. proposition, men afstyrktes af konstitutionsutskottet och förföll. År 1885 framlades å nyo i kongl. proposition förslag i samma riktning, men äfven detta förslag afstyrktes af konstitutionsutskottet och afslogs af Riksdagens båda kamrar.»

Den mångfald af förslag, som sålunda under årens lopp framkommit i syfte antingen att förstärka statsrådets arbetskrafter eller ock att från regeringens handläggning afskilja vissa slag utaf ärenden, syntes, yttrade utskottet vidare, utskottet tyda derpå, att det statsrådsledamöternas aliggande arbete verkligen vore af så betungande art, att en lindring

deri med skäl borde ifrågasättas. För att bidraga till belysande af denna fråga hade utskottet låtit utarbета och i sitt utlåtande inrycka en tablå öfver de under 1896 till de särskilda statsdepartementen inkomna mål och ärenden. Hvad beträffar antalet administrativa besvärsmål i jemförelse med hela antalet ärenden, hade denna tablå, jemförd med motsvarande siffror från år 1866, följande utseende:

	1866.		1896.	
	Diarie-nummer.	Besvär.	Diarie-nummer.	Besvär.
Justitiedepartementet	1,443	13	1,066	19
Utrikesdepartementet	2,648	—	¹⁾ 8,155	—
Landtförsvarsdepartementet	1,910	34	7,259	149
Sjöförsvarsdepartementet	444	13	1,355	17
Civildepartementet	1,397	276	2,646	447
Finansdepartementet	1,501	85	2,099	331
Ecklesiastikdepartementet	1,951	207	2,104	207
Summa	11,294	628	24,684	1,170 ²⁾

Af dessa siffror fann 1897 års konstitutionsutskott det framgå, att en ganska betydlig lättnad för statsrådet skulle vinnas, om det befriades från befattningen med de administrativa besvärsmålen. Utskottet ansåg emellertid synnerligen svårt att bedöma, huruvida denna lättnad lämpligast borde åvägabringas genom anlitan de af ifrågavarande utväg, eller om man dervid hellre borde tillgripa någon af de andra, af utskottet jemväl antydda, eller möjligen flera af dessa utvägar samtidigt. Vid 1884 års riksdag, då i Andra Kammaren motion väckts om skrifvelse till Kongl. Maj:t »angående åtgärder till afhjelpande af rådande olägenhet med afseende på mängden af ärenden, som af Kongl. Maj:t i statsrådet skola behandlas», hade det Andra Kammarens tillfälliga utskott, till hvilket motionen hänvisats, och som lemnade en redogörelse angående

¹⁾ Antalet samtliga diarienummer: regeringsärendenas antal, med undantag af ministeriella mål, utgjorde 80.

²⁾ Beträffande tablåen öfver ställningen 1896, i hvilken tablå ärendena uppdelas i besvärsmål, lagstiftningsfrågor, befordringsfrågor, dispensfrågor samt »öfriga ärenden», se i öfrigt 1897 års konstitutionsutskotts utlåtande n:o 8.

de utvägar, som i motionens syfte funnes att tillgå, derefter också yttrat: »I en fråga, så svårlöst och omfattande som denna, kan utskottet emellertid icke tillägga sig hvarken skyldighet eller befogenhet att mellan föreliggande alternativ söka gifva bestämd ledning åt Riksdagens val. Den grundliga och fullständiga utredning, som måste föreligga, innan ett sådant val göres, kan endast lemnas af regeringen». En af detta utskott gjord hemställan om skrifvelse till Kongl. Maj:t i frågan blef väl af Andra Kammaren, men ej af Riksdagen bifallen.

Efter att hafva lemnat denna utredning i frågan, förklarade 1897 års konstitutionsutskott sig villigt erkänna, att inrättandet af en särskild administrativ öfverdomstol — »regeringsrätt» — för slutlig behandling af vissa administrativa besvärsmål och för afgifvande af förberedande yttranden öfver förslag till ekonomiskt-administrativa författningar syntes erbjuda en god utväg för lättande af statsrådsledamöternas arbetsbörda. Enligt utskottets mening skulle inrättandet af en sådan domstol, vare sig att denna nyskapades eller kunde åstadkommas genom kammarrättens ombildande, jemväl från andra synpunkter innebära en eftersträfvansvärd reform, för hvars genomförande i Sverige betydelsefulla föredömen under senare tider gifvits i andra stater. Med en dylik anordning skulle nemligen de viktigare och i rättsligt afseende mera invecklade besvärsmålen kunna i högsta instansen pröfvas med det fullständiga iakttagande af rättsprinciper och processuella former, som endast kunde af en domstol väntas, och invändningarne emot Konungens ekonomiskt-administrativa lagstiftning skulle försvagas eller kanske upphöra till följd af denna öfverdomstols rätt att granska dylika författningsförslag. Utskottet hyste emellertid, i likhet med 1884 års ofvannämnda tillfälliga utskott, den åsigten, att Kongl. Maj:t bäst vore i tillfälle att pröfva behovet af förändringar med hänsyn till statsrådets arbeten, och att endast Kongl. Maj:t kunde åstadkomma den mångsidiga, grundliga och fullständiga utredning, som måste föregå en så omfattande och betydelsefull reform som den föreslagna. Och då utskottet antog, att den utredning, som af Kongl. Maj:t kunde komma att föranstaltas med anledning af Riksdagens ofvanberörda skrifvelse af den 11 april 1893 i fråga om inrättandet af ett nytt statsdepartement, utan vidare framställning från Riksdagens sida torde erhålla den omfattning, att jemväl det framställda förslaget om inrättandet af en administrativ öfverdomstol blefve föremål för behandling, ansåg sig utskottet icke böra ingå i närmare pröfning af motionärens förslag härutinnan,

utan hemställde, att det icke till någon Riksdagens åtgärd måtte föranleda. Denna utskottets hemställan blef af båda kamrarne bifallen.

Utskottet hyser, i likhet med 1897 års konstitutionsutskott, den uppfattning, att inrättandet af en särskild administrativ öfverdomstol för slutligt afgörande af vissa administrativa besvärsmål och för medverkan vid den ekonomiska lagstiftningen ur flera synpunkter vore fördelaktigt. Med nämnda konstitutionsutskott öfverensstämmer utskottet dock äfven derutinnan, att Kongl. Maj:t bäst är i tillfälle att pröfva, i hvad mån förändringar med hänsyn till statsrådets verksamhet kunna vara af nöden, och att endast Kongl. Maj:t kan åstadkomma den fullständiga utredning, som måste föregå en sådan reform som den föreslagna.

Af de statsrådsprotokoll, hvilka äro fogade vid Kongl. Maj:ts proposition till innevarande Riksdag om inrättande af ett nytt statsdepartement (n:o 21), och hvilka utskottet redan återgifvit i sitt ofvan berörda betänkande n:o 6, framgår emellertid, att frågan om inrättande af en regeringsrätt för afgörande af vissa administrativa besvärsmål varit föremål för pröfning i statsrådet i samband med frågan om inrättande af ett nytt statsdepartement, och att Kongl. Maj:t, i valet mellan dessa båda utvägar att vinna den erforderliga minskningen i göromålen inom vissa departement, ansett sig böra föredraga den senare, hufvudsakligen emedan den förre för närvarande ansetts sakna stöd i den allmänna meningen.

Vid sådant förhållande och då utskottet redan biträdt Kongl. Maj:ts förslag om upprättande af ett nytt statsdepartement, samt förslaget härom blifvit af Riksdagen antaget att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, anser utskottet, att motionärens framställning om inrättandet af en regeringsrätt, om än beaktansvärd äfven ur andra synpunkter än med hänsyn till behovet af lättnad i arbetsbördan inom vissa departement, icke för närvarande torde böra af Riksdagen bifallas. I följd häraf har utskottet, som framdeles kommer att afgifva utlåtande öfver motionärens förslag, i hvad det afser införande af två lagutskott samt ändring af §§ 102 och 106 regeringsformen, icke heller ansett sig böra förorda de af motionären i hans motion i öfrigt gjorda och i nu förevarande betänkande upptagna framställningar om ändringar i grundlagarne, hvilka

alla med förslaget om regeringsrätt ega ett visst samband; och får utskottet sålunda hemställa,

att herr Ljungmans motion n:o 232 i nu ifråga-
varande delar icke måtte till någon Riksdagens åtgärd
föranleda.

Stockholm den 14 april 1899.

På utskottets vägnar:

G. S. ÅKERHJELM.

Reservationer:

af herr *Blomberg*, som anfört:

»I likhet med utskottets majoritet anser jag, att herr Ljungmans i detta betänkande behandlade grundlagsändringsförslag icke kunnat eller bort af utskottet tillstyrkas. Men enligt min mening innebär motionärens förslag om inrättande af en särskild myndighet, benämnd regeringsrätt, för utöfvande af den högsta administrativa domsrätten och för medverkan vid den ekonomiskt-administrativa lagstiftningen en så viktig och betydelsefull reformtanke, att denna icke bort såsom nu skett afvisas. Om man med utskottet erkänner, att inrättandet af en administrativ öfverdomstol skulle ur flera synpunkter vara fördelaktigt, så får man icke stanna vid dessa allmänna uttalanden, utan måste känna sig manad att vidtaga åtgärder för att nå målet. Och för min del anser jag, att den i motionärens förslag antydda reformen bör allvarligen främjas och att arbetet på dess realiserande ingalunda får uppskjutas. De samhällsintressen, som skulle genom den nya institutionen tillgodoses, äro allt för betydande, för att man skulle kunna längre lemna dem å sido. Inrättandet af en administrativ högsta domstol åsyftar nemligen icke blott att medföra en väsentlig lindring i departementschefernas år från år växande arbetsbörda — en lindring, som nog skall visa sig nödig och önskvärd, om också departementens antal ökas — utan äfven och i synnerhet att bereda ökad rättssäkerhet i samhället med afseende å de många viktiga rättsfrågor, som ännu handläggas administrativt och slutligt afgöras af

Konungen i statsrådet; derjemte skulle genom den tilltänkta institutionen vinnas stora fördelar med hänsyn till omsorgsfull beredning af ekonomiskt-administrativa lagstiftningsärenden.

Då man otvifvelaktigt bör gifva utskottet rätt med afseende å dess erinring, »att endast Kongl. Maj:t kan åstadkomma den fullständiga utredning, som måste föregå en sådan reform som den föreslagna», så synes konsekvensen fordra, att man hos Kongl. Maj:t hemställer om dylik utredning, ty i den kongl. propositionen till innevarande Riksdag om inrättande af ett nytt statsdepartement, till hvilken utskottet hänvisar, finnes alldeles icke någon utredning i denna fråga, och de föredragande departementscheferna ha uppenbarligen icke heller åsyftat någon sådan. För dem har det varit nog att konstatera, att snar lindring i vissa departementschefers arbetsbörd lättast skulle kunna beredas genom inrättande af ett nytt departement. Och just deras förmenande, att den allmänna meningen icke skulle vara mogen för den reform, som innebäres i inrättandet af en regeringsrätt, synes mig öka önskvärdheten af en fullständig och upplysande utredning af denna reformfråga, hvars betydelsefulla innebörd desse Konungens rådgifvare ingalunda kunna sägas underkänna. Ty först genom en sådan utredning kan det blifva ådaga-lagdt, huru den omförmälda institutionen lämpligen bör vara beskaffad, hvilka och hurudana ärenden böra dit hänvisas, hvilken konstitutionel ställning bör åt densamma beredas i förhållande så väl till regerings-myndigheten som till de allmänna domstolarne samt hvilka förbättringar och förenklingar i organisationen af nuvarande myndigheter skulle kunna med den nya anordningen förbindas. I en dylik utredning, som naturligen äfven komme att meddela kännedom om, huru ifrågavarande viktiga samhällsangelägenheter i andra land äro ordnade, skulle den allmänna meningen erhålla nödig ledning för ett rätt bedömande af värdet och betydelsen af särskilda administrativa domstolsorgan. Man lider ej heller någon brist på värdefulla förarbeten, som kunna underlätta den ifrågasatta utredningen; sådana föreligga icke blott i en omfattande och lärorik litteratur samt uti andra lands lagförslag och gällande lagstiftningar, utan finnas äfven att hemta ur många af våra egna betänkanden och utlåtanden.

Jag anser sålunda, att utskottet bort, med anledning af motionen, hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t
anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes efter verkställd ut-

redning och pröfning af frågan om inrättande af en särskild administrativ högsta domstol, regeringsrätt, för slutligt afgörande af vissa administrativa besvärsmål och för afgifvande af utlåtanden öfver förslag till ekonomiskt-administrativa lagar och författningar, till Riksdagen afgifva den proposition om grundlagsändringar, hvartill denna utredning och pröfning kunna föranleda;

af herrar *Ljungman, Behm, Säve, Alin, Nyström* och friherre *Wrangel von Brehmer*, hvilka instämt med herr *Blomberg*.

Herr *Berg, Gustaf Axel*, har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
